

Priplata na cilu god. 3 for., na pol. god. 1 for. 50 nov., na četvert. 75 nov.
Za Srbiju 30, 15, 7 1/2, Grosa. Izlazi svake Nedjelje jedamput.

Pisma svakovrstna predmeta molimo na uredništvo uputiti.
Nepokujena najvažnima

God. III. U Kalači

U Četvrtak 1. Veljače 1872.

Broj 5.

DEAK FERENC

I NARODNOSTI UGARSKE U SJEDNICI PEŠTANSKOG SABORA 23. SIEČNJA.

Naši štioći će se još sićat onog osvidočenja, koje smo više puta u ovima Novinama očitovali: da rodjeni magjari pravednie osićaju prama onima narodnostima, koje snjima zajedno u nadkrilju krune Svetog Stipana žive, nego što osićaju istih narodnostih oni sinovi, koji se u oči svietlog sunca od njih odrekli i tako svoju rodjenu mater zatajali.

Da se ovo naše osvidočenje na istini temeljilo, vidieće naši plemeniti Štioći iz onog govora: što ga je prvi — i od svih Ugrah za najmudrieg priznani magjar plemeniti Deak rekao — prigodom razprave vodjene o novčanoj podpori za novosadski gymnasium odlučeno poslušajmo ga:

„Što se tiče pitanja narodnosti o tom sam davno izjavio moje mnienje. Na što ja smatram ovlaštjene narodnosti. Radi toga se i neupustjam u to ovi put. Svaka narodnost mah i nije politička ima na svaki način ono pravo: da joj se na ruku dadu sriedstva za odgojavanje — i obrazovanje svoje diece potrebna.

Neka bude u domovini do 300 gymnasiuma. Nekajih bude toliko, da na svaki šest milja dopane po jedan. Ipak ako gymnasium jedne okoline neprida je nauku onim jezikom, ili barem napose onim jezikom, koji je jezik iste okolice onda je napridovanje izobrazovanja zaisto otešćano (živahno odabravanje). Sićajmo se koliko smo se time borili, u ditinstvu jer nam je trebalo učiti u tudjem, u mrtvom jeziku, i gledajmo na koliko je sada time olahkotjeno učenje našoj omladini, jerbo se poučava u magjarskom jeziku.

Ovo je istina i po jezik svake druge narodnosti. Ako bi ih na to silovali da se njihovoj dieci koja su magjarskom jeziku baš nimalo, ili premalo višta, pošto se u pučkima školama, poglavito u svojem narodnom jeziku poučavaju,*) svakdi i u svaćem prida je pouka na magjarskom jeziku, onda bi napridovanje po omladinu nemogućnim postalo u gymnasiumima. Roditelji bi badava trošili novce a dica svoje vrieme. (Živahno odabravanje).

Posve ako mi hoćemo da narodnosti sklonimo na prijateljstvo to neidje tim načinom: da ih pod svaku cieniu magjarizujemo — već da im odnošaje magjarske dragima učinemo. (Živahno odobravanje).

Jerbo su dvie stvari vidne prid menom, njih htiti izkoreniti bilo bi bezbožno barbarstvo i onda: ako i nebi u tako velikom broju bile, da je njihovo utamanjenje nemogućno. A snjima se oneprijatelj, nemože stajati u našem računu (interesu). (Živahno odobravanje).

Ravnosličan je i njihov položaj. Da se one mogu od nas odkinuti, i u jedan veliki narod pritvoriti, onda bi mi bila ova njihova tobožna težnja razumljiva. Al je to nemogućno po europevski politički odnošajih. Valja dakle nastojat s obadvieje strane da u zajednici i jedna uz drugu što u boljem sporazumljenju živimo.“ (Živahno odobravanje).

Što god je ovde reko taj vrli muž to je jezgrovita istina. A zašto se dakle biliži po novinari kod odobravanja „od strane zastupnikah narodnostih“ valja da ta istina u grudih magjarskih zastupnikah nije srdaćna odjeka našla, to nemožemo virovati. Već mislimo da im se čuteća sviest prid svietlosću ovako sjajue istine zastidila: što po zahtivu ove istine prava narodnostih ni su izdovoljena.

Mi priznajemo da ugarska neposiduje onu novča-

*) Bog bi dao da je istina. Ured.

u snagu : da bi se sve narodničke potrebe u pojmu vlastjenja po gospodinu Deaku izustjena u mah odbaciti mogle.

Al skromno pitamo nijeli vlada ovlastjena pak i kadra ilita — ako ne gymnasiume za razne narodnosti osnovati, a ako barem u postojećima gymnasiumima za njihove jezike profesore namjestiti? Nijeli otešćano uredovno poslovanje sudii, upravitelju meštru i popu kad neima nigdi miesta gdje bi bunjevački jezik naučio? Nijeli Subatički, Bajski Pečuovski gymnasium i za slavianske mladiće ustanovljen. Pak pitamo gdje su oni profesori koji su za pouku bunjevačkog jezika naredjeni?

I ako nisu kada će nastat ono vrijeme : da se u tom olemenitom jeziku za našu diecu nauke pridaju? i kad će svanut onaj dan u kojim će počet sudie izreke, a upravitelji naredbe u tom jeziku izdavati? kada će se rodit ono sunce koje će nam nebo narodno razsvietlit, da već vidimo one učitelje koji našim jezikom govore, uče i pišu? ta ovo nam pravo priznaje slavni Deak ne samo kao prirodno, već i ugarskim zakonu ustanovljeno, krasna Subaticce Zombor i Baja najplemenitija gujizda bunjevštine! zar su stare porodice sve izamrle, zar oni slavni Didovi koji su ovu zemlju junački branili, koji su od svojih sinovah sudie, upravitelje, Svećenike fratrove i Učitelje odhanjivali — nisu unukah ostavili, koji bi u tima zvaniama kao bunjevci dilovali? Dali se ukinio njihov plod, dali se promienila krv pak se sinovi i kćeri odrekli svojih porieklah — i postali ko nesrićna dica — koja nepoznaju otea, a stide se se mater svoju mamom nazvati?

Al odatle vi crni oblaci nemože tako biti — ta još zuču naše pisme — na krasnih usnah divojačkih — kojima se bunjevačko veselje umnožava, još naše mlade grokćeć opivavaju slavne junake naše dične starine. Zazoriće dakle zlatna zora u omladini pak će sunce razveseljena roda vrhu višti i učeni narodnih muževih prosjati.

PANSLAVIZAM JE SAMO OBSINA.

U životu čovječijem otvorena su — dila; skrivena je namira. skriveni su pokretaći (motivi) dilanja našeg; a život čovječiji nije ništa drugo, nego niz jedan različitih dilah. Al zato, kad bi kogod htio, da izrečemo sud naš nad životom čovjeka ma kojeg — prosto nabranjanje dilah za nas dovoljno nebi bilo, da prisudu donesemo : da pravdamo ili osudimo život taj.

Jer prija nego izrečemo mi sud nad jednim činom — pre nego što ga izrečemo i nad „nizom različitih dilah“ valja nam pre svega namiru poznavati, koja je koga pri pojedinom dilu vodila; jer namira je upravo ono što daje tek vrijednost, što obilježava dilo jedno!

Onaj koji u vatru skaće da dite iz iste spasi, ne što ga mati plačući moli, nego što mu otac veliku nagradu obećava — nije čovikoljubac, nego sebičnjak; onaj — koji se sa „slobodom zlatnom“ sa „svetim rodoljubljem“ razmeće, na sva usta dere, samo da mu usta sa što masnijim zvanijem zapuše — nije slobodnjak ni rodoljub . . . I tako bi mogli nebrojeno primera navesti, da i najplemenitija dila, ako su im pokretaći gadni, sebični ili nizki, pristaju biti plemenitima. Dakle prija nego što čovik prisudi dilo jedno, valjalo bi da sigurno pozna je namiru, koja je dilatelja vodila. Al to je ne moguće — jer tu bi valjalo, da čovik zaviri u najskrivnije kutiće mišljenja, da odkrije najtajnije želje bližnjega svoga : — te tako je čovik primoran da nagadja namiru i pokretaće. A kako ta nagadjanja često po nas ispadaju, kako nam se najplemenitije, najčistije namire izvrću, to je svako na sebi samom iskusio, te nam nije tribe dalje o tome govoriti.

I mi kad stupismo na polje javnoga dilanja, otvoreno očitujući namiru našu : da budimo iz mrtvila plemne bunjevačko — da raztiramo mrak prid-

rasuda i neznanja, koji se gusto na njega spustio, te da i njega obaspu topli zraci sunčani — zraci nauke, izobraženja i slobode (jer bez onih dvoje ova se poslednja i ne pojmi) — bili smo pripravi, da će nam se izvrtati čista namira naša, da će nam se podmetati gadni pokretaći, sebični interesi; kraj svega toga što je svaki razumni viditi mogao, da je to posao trudan i težak, da je to put dug i trujem posut, da mi imamo više izgleda postati martirima (mučenicima) nego pobedonosnim apostolima namire naše.

Mi smo sve to ako i ne ravrodušno a ono mirno trpili i čistom savešću vrime očekivali, da se strasti malo utišaju i hladni razum do svoje vlade dodje — uvireni, da će vrime pravednog suda i za nas i naše dilanje doći.

I evo nas zaista toj cili bliže!

Jedno od najžešći napadajah i pribacivanjah beše to : da smo mi „Panslavi“, da budeći svist naroda bunjevačkog, mi stvaramo samo gradju za „strahovitu sveslavensku državu“, koja će sve da uništi, sve da proguta! — Mislio si još malo pa je Evropa kozačka, taku larmu digoše.

Da strahovite pomisli — da strašnog griha našeg za kojeg ni kajanja ni oproštaja nema! Raspršte ih! povikaše neprijatelji naši . . .

Malodušni prijatelji naši zastrašise se; — al zaosta ipak virna četa oko barjaka narodnjeg, znajući da je „Panslavizam“ taj samo obsina zastrašenih duhova, samo strašilo bez krvi i mesa; uvirena, da će doći vrime, kad će i najzanešeniji protivnici njeni to uviditi, i pristati, koje su računom, koje nemisleći svakog rodoljuba slavenskog panslavistom zvati. a na osob nas Bunjevce, koji nikad, al baš ni jednim dilom ne dadosmo uzroka da kogod posumnja, da mi ovu zemlju kao našu domovinu a Magjare kao našu braću otvoreno i iskreno ne ljubimo.

I ta četa evo dočeka to vrime,

Uzalud smo mi uvik govorili, da ima istina živog saučesća medju pojedinim plemenima slavenskim, — al da je misao „Panslavizma“, u tom smislu, da se svi Slaveni pod jednom vladom, kao što je od prilike sad nimački narod većim dilom pod Pruskom ujedinjen — da je ta misao nemogućna i nesmislena isto tako kao što je i Pangermanizam i Panromanizam, ako pod prvim sva germanska plemena (Dance, Švedce, Holandese i Engleze), a pod drugim opet sva romanska plemena (Francuze, Španjolce, Portugizce, Italijance i Romane) razumimo; — uzalud smo pisali, da ta plemena isto tako kao i slavenska osobine svoje narodnje tako ljube, da bi ih mačem u ruci protiv svakog, te tako i protiv Rusa branili, pozivajući se za dokaz na narod poljski; — zabadava smo dokazivali, da to ni samoj Rusiji u prilog neide, koja evo ni sa Poljskom ne može na kraj da izadje; i koja bi sa otim samo „nove Poljske“ sebi stvarala; — uzalud velimo donosismo i mloge druge dokaze, jer nam uvik sa otim „mumušom“ govor prikidaše, dokazima našim ne virovaše.

Al dodje evo vrime, da im sve ovo gornje vladini ruski listovi sami kazaše, da „Panslavizam“ taj „nesmislenom sanjarijom“ nazvaše; i pade koprenu sa očiju nimačkih i magjarskih novinarah — skide im se sa prsijuh strašan strah „Panslavizma“, počeshe lakše disati, — i evo gdi svi na sva usta radosno kliču : „Nema Panslavizma! — Sve beše samo obsina — strašilo!“

Mi se nadamo, da će nam Magjarski novinari, nimački se nas malo tiču dopustiti da se i mi pridružimo radosti njihovoj, al — u toj nadi : da nama i rodoljubivom radu našem nećeju više ono pribacivati i podmetati, što je samo „obsina i strašilo“, čega nema; i da nije daleko vrime kad će u opšte sud njihov a i drugih sugradjana druge narodnosti o namirama našim; koje nas pri dilanju našem vode i koje su plemenite i rodoljubive, pravedniji biti i uviditi, da su i mloga druga pribacivanja njihova i napadaji njihovi samo „obsina“ a ništa — drugo!!.

U Subotici.

Stari Bunjevac.

danas već i tako malo imade koji oće da drži svoj zakon: ova-ki odhranjivaju i onu nepokornu mladež, koja neće da prima ota i mater za starije, neće Ota i mater da poslušaju, ali barem da ide u crkvu, pa da sluša rič božju pridiku, iliti barem sv. misu, nego još grdi i psuje, veli : to što pop i frat- tar znade, to i ja znadem, žali bože što imamo taku mladež. Šta više sastanuse nji deset petnaest godigod na čošku, pa glede kako idu više pobožni u crkvu, i ako naigje kaka stara ili starac onimu se smiju i rugaju, od hvalenja Isusa ni spomena. Ako i odu ti neznabožci u crkvu oni neidu da tamo Boga mole, već kanda su na divanu iliti u mijani tako se vladaju, bacaju koje kakve cigljice iliti kukuruze, pak i druge, koji bi molili smutjiva, vidio sam i oženjeni od naši šokaca, knjigu nezna da ponese u crkvu a u patrice nerazumi, pak onda šta radi u crkvi? divani, smijese i drugog zbunjiva ima i taki: koji za godinu dana nikad u crkvu neide, već voli otić u mijanu ili u kako hrgjavo društvo di se Bog po- grdjiva i psuje, taki koji neće Boga moliti bolje da u crkvu i neidje, i ne smučiva onaj narod, koji bi rada Boga molio.

Zaoto molim naš mili Rod šaljite vašu dicu u škulu uek uče, i košto nam veli učitelj Mrković daj bože taki bu- njevaca i šokaca koštoje Ivan Bačić, nadjite se takog učitelja i podajte vašu dicu makar bili i od 25 godina, neka primaju nauku božju da nepostanu takvima, od koji otac i mater dobiju i batina, dosta zlo kad smo to dočekali, mi bunjevci i šokaci da je sin ota na smrt iztuko, ktomu i mater za kose vuko po zemlji, molim naš mili rod da obučava svoju diecu, ako vas neslušaju a vi dalje s njima; istina kažu neće jabuka daleko od stabla ni iver od klade, ali znaosam ja hrdjavi roditelja pa su bili dica ko jaganjci, a od dobrog roditelja vidio sam postali su diviji vuci, eto ti primera mili rode.

Ladislav Horvat, zanatlija. **)

R A Z N E V I S T I.

— Naša prisvietlica kraljica već se na toliko opo- ravila, da se u Meran krenila al se u Salcburgu opet raz- bolila.

— Bivši hrvatski narodni zastupnici podpisali su Pouzdanicu na svoje odlične kolovodje i u toj su očitovali : da je njihova vjera u njihovo pravo i iskreno domoljubje nepokolebiva ostala. Tim su najsajnije osvietlali lice svo- jim povjerenikom, i pomeli magjarske i nimačke visti — koje se o zametnutom tobože razdoru raznosile.

— Grofu Lonyai u omilile su konferencie, „Za- stavi brzojavljaju : da je sazvaio na dogovor nekoliko odlič- nii srbski muževah — na što ista Zastava primetjuje: da se ovakim vićanjem i vrieme i novac troši badava.

— I. Grčka i Španjulska Vlada buduće nije većinu za se imala razpuštja sabor — nijel to politička kuga?

— Iz Segedina pišu da gospodja Fanika Doža lieči uspješno veliku bolu, (epilepsia).

— Mihojla Veliki knez ruski u Rimu prikazo je svoje podvorenje i Nj. Svetosti rimskom Papi.

— Kako čismari ljudem neumitnim krojem, tako Kovaći neukim pod kivanjem konjima noge pokvare. Vriedna je dakle svake pohvale ona kraljevska naredba, kojom se otvaraju učione za pouku okivanja, u Bruni, Olmucu, Pragu, Lembergu, Gracu, Ljubljani, Pešti, Komaromu, Temešvaru i Sebenu.

— Židovi bečki su odljučili : de neće dalje čekati Mesiu da im kraljestvo u Jerosolimu i bogoštovje sa žrtvom živinskom povrati. i poziva ju svu austro-ugarsku bratju da ih u tom sliede.

***) Naši smo u našoj kući se tužimo jedan drugom — poslušao Bog ovako proste al izkrene rieči, i odstranio svako zlo od našeg roda. Što su drugdaš dobri otc zle sinove ostavili — to neka nas još većma bodri da ih učimo i odgojavamo, jerbo više puta i dobri pate mane ne- marnosti, pak to oni dobro rode, to zlo društvo pokvari. Ured.

— Zlo po Turke, i kod njih će se trafik duhanski nastanit.

— Pešta napriduje. Lane su sazidjali 400 ku- ćah, povećavali 460 preinačili 437 i 23 tvorinare otvorili.

— Istini za volju javljamo da u Zagrebačkom sje- meništu nije bilo zabranjeno pojedinom na Obzora se pred- platiti — već je sboru duh. Mladeži dozvoljeno Obzor samo u onaj par zadržati, akoće se ujedno na Lojd, Agramericu ili Narod. Nov. predplatit : Dakle ako je kapia i zatvorena bila, laza je slobodna ostala.

— Zagrebačke Nar. Nov. donose viest, o groz- nom razprostranjanju pijanstva — i biliže : da je ova kuga u Americi i Anglii veći u otmenie mužke i ženske krugove unišla. Žali bože što ti statisté ne priobćuju nikakav proti- van liek, mi znamo da se u Velikaške kuće uselila nera- dinost koja je uvik gladna i žedna. A tvorinari — kad rad nastave sa 2—3 hiljade ljudi ni na kraj pameti nestav- ljaju da ove valja u crkvi i škuli i naukom kriepiti — već se o tom brine kako će se, svudan pivare — koje takodjer njima kamatu nose u povoljnom broju naredjat. Zavladalo je geslo, da se i mužki i ženski manastiri, kano ne proizvodni pritvaraju u vojne kasarne, uz koje proniču mijane kano gljive — a u tima se ne pridaje pouka o umjerenosti i stid- ljivosti. Već se stere staza kugi pijanstva.

G A Z D A L U K.

POZIV NA UPISIVANJE PRVOG SRIEMSKOG VINAR- SKOG DRUŽTVA U ILOKU.

Nebesko kraljestvo traži se u družini crkvenoj a ze- maljsko u državnoj — svaki razvitak uma i srca predpo- stavlja kao neobhodan uvjet družinu. Istim načinom svaka struka narodnog gospodarstva — može se razviti samo po udruženju duševni i materialnih silah.

Magjarska i Trojedna kraljevina radja taka vina, koja se neće zastiditi ako se mah na koji svietski trg iznesu. Al neznamo još snjima tako obhadjat, da se u njima uvijek iz- vie, i obstoji njihova naravna dobrata, ovu naučiti — i pri- ečiti da nevierne ruke vinarsku trgovinu u zao glas ne- donesu to je plemenita zadaća i Iločkog Društva koje se sastavlja na temelju kapitala od 100,000 fr. razdieljeni na 2000 Dionicah. Od ovih svaka se prodaje po 50 fr. tim na- činom : da se o upisivanju na svaku Dionicu 5 fr. plati, i počamši o Veljači — svakog miseca do konca Listopada to- liko položi — kada će se dopunivši ovako svotu od 50 fr. Dionice izdati.

Naove će se vriemonom razmetjat onaj čisti dobitak — koga će Društvo nastojat sieći promeom ovoga novca. Evo ti dakle rode povoljna prigoda — novac svoj tako ukam- tatit, da si pomogneš jednu znamenitu gospodarstvenu struku u svojem razvitku, ovoga korist uživa ćeš kano pro- izvoditelj ili kupac; svako dobro što ga promičemo, ili zlo što ga nepričimo — dieli se jednako među onima koji što proizvodjaju, i među onima, koji troše; bačvani miluju sri- emska vina. Dakle — i sebi će ugodit — ako u ovo Druž- tvo stupili, i tako proizvod podpomagali budu.

Visina vode dunavske.

Pešta 27-og Siečnj. : 5' 2" nad 0. opada.

Požun 26-og Siečnj. : 8' 0" nad 0.

Vrieme prolitnje. Led Dunavski još se nije krenio, samo se pomiče.

Poruke uredništva

Koprivnica : G. B. Zao namje — odud je poslano sad je opet naknadno — valjada ni poštari nepriatelje slavianom. — Šumberga : G. M. sve je prispilo. — Čavolj bratu M. P. što god vas više štije to je naša veća radost, sabirajte se u društva. — Baja : G. J. D. i J. T. u omladina je naša nada Bog dao neka bude i naša dika, uniti će mo.